РІК ЗАЛОЖЕНЯ 1893.
"СВОБОДА"
"LIBERTY"
виходить три рази на тиждень
вівторок, четвер і суботу,
видає
„УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ"
83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.
Всі листи, моні-ордери і чеки треба виписувати на адресу „SVOBODA".

СВОБОДА

ESTABLISHED 1893.
"SVOBODA"
("LIBERTY")
the Ukrainian Newspaper
published three times a week
Tuesday, Thursday and Saturday,
by Ukrainian National Association
at 83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.
The best advertising medium.
Rates furnished on application.

Урядовий орган Українського Народного Союза -- "SVOBODA" -- Official organ of Ukrainian National Association.

РІК XXV. ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ., второк 16-го січня 1917. Ч. 6. VOL. XXV. JERSEY CITY, N. J., Tuesday, January 16, 1917. No. 6.

СОЮЗНІ ВІЙСКА ПІД ҐАЛАЦОМ.

Сильні морози і сніги утруднюють воєнні операції в Молдавії.

ЦАР „РЕОРҐАНІЗУЄ" ДЕРЖАВНУ РАДУ. -- УСУНЕНЄ ВСІХ ПОСТУПОВИХ ЧЛЕНІВ.

СТРАШНИЙ ВИБУХ У ДВОХ ФАБРИКАХ АМУНІЦІЇ. ШКОДА 20 МІЛ. ДОЛ.

ВІЙНА З РОСІЄЮ:

СОЮЗНІ ВІЙСКА ПІДСТУПАЮТЬ ПІД МІСТО ҐАЛАЦ.

БЕРЛІН, 12. січня. — **Дунайська армія під командою ґен. Коша розпочала наступ на румунське місто Ґалац. Вчера зближила ся вона до устя Серету, здобуваючи по завзятій боротьбі місцевість Лябурту.**

В Молдавії союзні війска віднесли нові успіхи в долині ріки Ойтуз. Протинапади Москалів відбито, завдаючи їм дуже тяжкі втрати.

В околиці Ісакчі затоплено на Дунаю два ворожі кораблї.

Урядовий німецький звіт звучить:

„АРМІЯ МАКЕНЗЕНА: В багнистих околицях між Браїлею а Ґалацом наші війска проганяють Москалів щораз дальше в напрямі Серету. Союзні війска взяли приступом село Лябурту.

„В ночи з 10. на 11. січня неприятельські кораблї хотїли дістати ся попри Ісакчу Дунаєм в гору ріки. Один корабель затоплено, другий застряг при березї.

„АРМІЯ АРХ. ЙОСИФА: Союзні війска здобули вчера дальші ворожі становища по обох сторонах шляху, який веде здовж ріки Ойтуз, і посувають ся постійно дальше наперед. Неприятель потерпів дуже тяжкі втрати в убитих і ранених. В руках наших війск остало 80 полонених, 6 машинових крісів і 3 метавки.

„На північ і на полудне від долини Сузіти всї протинапади неприятеля були безуспішні".

„АРМІЯ КН. ЛЕОПОЛЬДА: Над Двиною і на полудне від Двинска воєнна акція змагаєть ся. По обох сторонах шляху Двинск-Вільна відбито напади з тяжкими втратами для Москалів.

„На полудневий захід від Риґи наші війска перевели кілька успішних нападів, беручи в полон 32 Москалів".

ВЕЛИКІ ТРУДНОСТИ У ВОЄННИХ ОПЕРАЦІЯХ В КАРПАТАХ.

БЕРЛІН, 12. січня. — З головної кватири союзних війск в Карпатах пишуть:

„Рівночасно зі здобутєм полудневого берега Серету союзні війска вдарили на боєвім фронті в Карпатах і сходять поволи на молдавську рівнину. Воєнний терен в Карпатах складаєть ся з вузких просмиків, снїгом вкритих верхів і з густих, тяжких до переходу лїсів. Заходить часто потреба спускати на линвах гармати в долину, а відтак з другої сторони в тойсамий спосіб їх витягати на гору. Транспорт амуніції і поживи відбуваєть ся звичайно на плечах жовнїрів. В Карпатах панує непогода і лучають ся часто сильні снїжні бурі. Температура доходить часто до 15 степенів низше зера. Тому успіхи, осягнені союзними війсками в Карпатах, треба зачисляти до найбільших і найтяжших в сїй війнї, бо помимо тих всїх трудностий союзні війска постійно посувають ся дальше вперед.

„Союзні війска находять ся вже на збочи Карпат, де російські і румунські війска робили даремні зусиля, щоби здержати дальший їх наступ. Полудневе крило армії неприятеля над рікою Путна і Сузіта є загрожене. Дальше на північ в долинї ріки Ойтуз неприятель був також приневолений до відвороту".

ҐЕН. КОШ ОПОРОЖНЮЄ ПОЛУДНЕВИЙ БЕРЕГ СЕРЕТУ. — 600 ПОЛОНЕНИХ МОСКАЛЇВ.

БЕРЛІН, 13. січня. — **Дунайська армія під командою ґен. Коша кінчить опорожнюванє з Москалів полудневий берег Серету, на полудне від Ґалацу. На лївім крилї сеї армії болгарські війска здобули сильно укріплений монастир, а на правім крилї війска турецькі взяли приступом село Мільгалю (над Серетом), беручи в полон цїлу російську залогу в числї 400 людий.**

В Карпатах, в долині ріки Слянік, союзні війска здобули дальші становища неприятеля. Притім полонено около 200 Москалів і здобуто 7 машинових крісів.

Урядовий звіт німецького ґенерального штабу звучить:

„АРМІЯ МАКЕНЗЕНА: Над устєм ріки Бужеу до Серету болгарські війска здобули монастир, якого Москалї боронили з великим завзятєм. На північний захід від Браїлї турецькі війска здобули місцевість Мільгалю. 400 Москалів, які становили залогу в Мільгалї, дістали ся в полон. Решта залоги потонула підчас переправи через Серет. В руки наших війск попало також 10 машинових крісів.

„АРМІЯ АРХ. ЙОСИФА: На північ від ріки Слянік союзні війска здобули нові становища російські. Неприятель, утікаючи, полишив у своїх окопах 7 машинових крісів, 7 метавок і велику скількість крісових патронів та ручних ґранатів. Союзні війска полонили притім 4 російських офіцирів і 170 салдатів.

„В битві по обох сторонах ріки Ойтуз союзні війска відбили протинапади Москалів, спричинюючи їм дуже тяжкі втрати".

„АРМІЯ КН. ЛЕОПОЛЬДА: На боєвім фронтї в Галичинї і на північи прийшло лише до поменьших боїв.

РОСІЙСЬКИЙ РАПОРТ.

ПЕТРОГРАД, 13. січня. — Урядовий рапорт російського ґенерального штабу звучить:

„В РУМУНІЇ: Неприятель приневолив до відвороту наші відділи зі становищ на північ від ріки Слянік.

„Напади неприятеля в долинї ріки Ойтуз зістали відбиті.

„Румунські війска відзискали над рікою Касіно втрачені в попереднім дни окопи, причім здобули три машинові кріси.

„В ГАЛИЧИНІ: Відділ ворожих літаків, числом 18, бомбардував зелїзничу стацію і місто Радивилів (коло Бродів), кидаючи 40 бомб.

„Наші літаки помимо стрілів артилерії неприятеля спустили ся до висоти 1.400 метрів і острілювали машиновими крісами німецькі батерії в Крукові (на схід від Золочева).

„НА ПІВНІЧНІМ ФРОНТІ: В околиці Риґи німецькі війска перевели масовий наступ на наші становища на полудне від озера Бабіт. Напад відбито".

ВАДЕНІ, ОСТАННА МІСЦЕВІСТЬ НА ПОЛУДНЕ ВІД СЕРЕТУ ЗДОБУТА.

БЕРЛІН, 14. січня. — **Армія ґен. Коша здобула останну місцевість на полудне від Серету, Вадені, яка лежить на зелїзничім шляху Браїля-Ґалац. Рівночасно війска арх. Йосифа сходять поволи на рівнину Молдавії.**

Урядовий звіт звучить:

„АРМІЯ МАКЕНЗЕНА: Непогода перепиняє воєнним операціям. На північний захід від Браїлї протинаступ Москалів відбито.

„Вечером союзні війска взяли приступом місто Вадені (5 миль на полудне від Ґалацу).

„АРМІЯ АРХ. ЙОСИФА: На північ від Золотої Бистриці союзні війска вдерли ся в російські окопи.

„На полудне від долини Ойтуз союзні війска здобули завзято боронену гору, причім полонено 50 Москалів.

„АРМІЯ КН. ЛЕОПОЛЬДА: На сім фронті не зайшли жадні важнїйші події".

ЧОРНОСОТЕННА ЕРА В РОСІЇ.

БЕРЛІН, 12. січня. — **Останні вісти з Петрограду вказують на те, що недобровільне уступленє президента Трепова і мінїстра Іґнатієва є початком цїлковитої реорґанїзації російського правительства.**

З приводу замордованя Распутіна цар Николай рішив ся заняти сильне становище проти тих, що стреміли до спільної праці з думою і більше поступовими елєментами. Трепов і инші члени кабінету, з виїмком міністра внутрішних справ Протопопова, боронили убийників Распутіна.

Протопопов, якого іменованє на міністра після принятого звичаю було лише провізоричне, зістав потверджений царем без відома Трепова. Се викликало протест зі сторони прочих членів кабінету і Трепов удав ся в тій справі до головної кватири царя. Відповідь царя була: порученє утворити новий кабінет з виключенєм всіх дотеперішних членів, які брали участь в протестї. Тимсамим провідники протесту, Трепов і Ігнатієв, мусїли уступити.

Властива сила спочиває тепер в руках Протопопова. Князь Ґоліцин є лише по имени президентом нового кабінету. Його політичні переконаня містять ся в отсих загально в Росії звісних словах: „Нагайкою, а дума скоро успокоїть ся".

Замордованє Распутїна.

Протопопов переконав царя, що є неможливою річию боронити убийників Распутіна, то є Пурішкевича і князя Юсупова. Дотеперішне слїдство виявило, що між тайними аґентами, які були призначені для охорони Распутіна, було двох зрадників. Крім того анґлійські тайні аґенти, які були втаємничені в плян замордованя Распутіна, стерегли входу до дому, в якім довершено його замордованя.

Распутіна вбили в часї бенкету, на якім були присутні також Пурішкевич і князь Юсупов. Распутін візвав товариство, щоби вони покинули свою політичну діяльність або себе згладили зі сьвіта. У відповідь на те подали Распутінови револьвер. Тодї Распутін звернув револьвер проти них. В тій хвилї Пурішкевич витрутив йому револьвер з руки, а рівночасно він і князь Юсупов вистрілили до Распутіна, ранячи його смертельно. В сей спосіб покінчив житє один із найславнїйших монахів в Росії.

ЦАР „РЕОРҐАНЇЗУЄ" ДЕРЖАВНУ РАДУ.

ЛОНДОН, 14. січня. — **Імператорським указом, виданим царем на Новий Рік, зістав іменований звісний реакціонер, бувший мінїстер справедливости, Щеґловітов, головою державної ради. Рівночасно сим указом усунено богато поступовійших членів державної ради, а їх місце заступлено реакціонерами, щоби в сей спосіб забезпечити більшість голосів правиції.**

Між уступившими поступовими членами державної ради є також барон Розен, бувший російський амбасадор в Америці. Взагалі усунено з державної ради всіх визначнїйших членів, які заступали ліберальний напрям.

НА МОРИ:

ІТАЛЇЙСЬКИЙ ВОЄННИЙ КОРАБЕЛЬ „РЕДЖІНА МАРҐЕРІТА" (14.000 ТОН) НА ДНЇ МОРЯ.

РИМ, 12. січня. — **Італїйська адміраліція оголосила нинї урядовий звіт, в якім доносить, що італїйський воєнний корабель „Реджіна Марґеріта" дня 11. січня віхав на міну і пійшов на дно моря. 675 людий зі залоги корабля потонуло; лише 275 людий вдало ся виратувати.**

Корабель віхав на міну недалеко пристани Вальони, яка лежить на побережу Альбанії.

Корабель „Реджіна Марґеріта" числив 13.430 тон містоти. Його зорудженє складало ся з 4 гармат 30.5-центиметрових, 4 20.5-цент.; 12 15.2-цент., 20 7.6-цент. і з 2 гармат 4.7 цент., з 2 машинових крісів і 4 приладів торпедових.

АНҐЛЇЙСЬКИЙ ВОЄННИЙ КРУЖЛЯК ЗНИЩЕНИЙ.

БЕРЛІН, 12. січня. — **Урядовий звіт турецької головної кватири доносить про затопленє вистрілами гармат анґлійського воєнного кружляка кляси „Джуно" (5.600 тон).**

Турецькі гармати розпочали несподівано огонь на анґлійські кораблї недалеко пристани Мейс (побереже Малої Азії). Гарматний набій влучив анґлійський кружляк і спричинив на нім експльозію. Прочі кораблї, також в сильно ушкодженім станї, відплили на отверте море.

ЯПОНСЬКИЙ ВОЄННИЙ КОРАБЕЛЬ „ТСУКУБА" (14.000 ТОН) ПОТОНУВ.

ТОКІО (ЯПОНІЯ), 14. січня. — **Японський воєнний кружляк „Тсукуба" вилетів у воздух з причини вибуху в магазині. Корабель стояв в пристани Йокосука.**

Корабель „Тсукуба" числив 13.970 тон містоти.

АНҐЛЇЙСЬКИЙ ТРАНСПОРТОВИЙ КОРАБЕЛЬ (8.000 ТОН) ЗАТОПЛЕНИЙ В КАНАЛЇ.

БЕРЛІН, 13. січня. — Німецька адміралїція подає отсей урядовий звіт:

„Одна із наших підводних лодок затопила в анґлїйськім каналї недалеко Шербурґа (на побережу Франції) анґлїйський транспортовий корабель, величини 8.000 тон. Корабель находив ся в товаристві анґлїйського торпедовця".

В НІМЕЧЧИНІ:

ПРОКЛЯМАЦІЯ ЦЇСАРЯ ДО НІМЕЦЬКОГО НАРОДУ.

БЕРЛІН, 13. січня. — Цісар Вільгельм видав до німецького народу проклямацію отсього змісту:

„Наші вороги скинули зі себе маску. Відкинувши наші чесні домаганя з кпинами і облудними словами про миролюбивість і людскість, поступили вони у своїй відповіди для Злучених Держав дальше і признали ся до заборчих змагань, яких підлоту підвисшили своїми клеветними твердженями. Їх цїлию є знищене Німеччини, розбір держав наших союзників і поневоленє свободи в Европі і на морях під тимсамим ярмом, під яким тепер стогне зі скреготом зубів Греція.

„Але чого наші вороги не були всилї осягнути за 30 місяців кровавої боротьби і безоглядної економічної війни, сього не осягнуть вони і в будучности. Наші славні побіди і зелїзна сила волї, з якою наш нарід на боєвім фронтї і дома перемагає всї трудности і воєнну нужду, дають запоруку, що наша найдорозша вітчина й на будуче не має чого тревожити ся.

„Горіюче обуренє і сьвятий гнів подвоять силу кождого Німця, мущини або жінки, в боротьбі, в праці і в зношеню терпінь. Ми всї готові до найбільших жертв. Наш Бог, який вщіпив свобідного духа в серце нашого славного народу, допоможе нам і нашим вірним союзникам до повної побіди над всїми ворожими змаганями наших неприятелів. — Вільгельм, цїсар".

ЗЇЗД ПАНУЮЧИХ В БЕРЛІНЇ.

ЛОНДОН, 14. січня. — Доносять з Амстердаму, що австрійський цїсар Карло, болгарський король Фердинанд і один зі свояків турецького султана будуть присутні на гостині у німецького цїсаря, яка відбудеть ся з нагоди 58-лїтної річниці його уродин.

Турецький султан задля старости свого віку (72 років) не візьме участи у сьвятї.

В АВСТРІЇ:

АВСТРІЙСЬКИЙ ПАРЛЯМЕНТ БУДЕ СКЛИКАНИЙ В ПОЛОВИНЇ МАРТА.

ВІДЕНЬ, 13. січня. — **Президент кабінету відбув ряд нарад з представителями ріжних партій в цїли уложеня згідної програми нарад маючого ся скликати парляменту.**

Доносять, що вислїд нарад був успішний та що найдальше в половинї марта посли зберуть ся на засїданє.

ДВІ СТРАШНІ ЕКСПЛЬОЗІЇ.

Минулого четверга лучила ся величезна експльозія у фабриці амуніції в Кінґсленд, Н. Дж. Зараз на другий день, в пятницю вечер, вилетіла в повітрє фабрика пороху в Гаскел, Н. Дж. Спричинені тими двома експльозіями шкоди обчисляють на округлу суму 20 міліонів долярів. Докладний опис тих страшних експльозій найдуть читачі на 3-тій сторонї нашої часописи.

"SVOBODA" (LIBERTY)
the Ukrainian newspaper
published three times a week: Tuesday, Thursday and Saturday by Ukrainian National Association at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Established 1893.

JOSEPH STETKEWICZ, editor
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

ANDREW SAWKA, manager
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as second-class matter March 30, 1911, at the Post Office at Jersey City, N. J., under the Act of March 3, 1879.

SUBSCRIPTION:	ПЕРЕДПЛАТА:
In United States:	В Злучених Державах:
$2.50 per year	на рік $2.50
$1.25 per 6 months	на пів року $1.25
$1.00 per 4 months	на 4 місяцї $1.00
In Jersey City and to foreign countries:	В містї Jersey City і за границю:
$3.25 per year	на рік $3.25
$1.75 per 6 months	на пів року $1.75
$1.00 per 3 months	на 3 місяцї $1.00
Single copy 3 cents.	Поодиноке число 3 центи.

За кожду зміну адреси платить ся 5 центів.

Адреса: SVOBODA
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Всї моні-ордери і чеки треба виписувати на адресу „Svoboda".

При висиланю замовленя належить долучити моні-ордер або чек.

Число телефону 408 Jersey City.

За всї оголошення поміщувані в „Свободі" редакція не відвічає. — Рукописий не звертає ся.

З біжучої хвилї.

Перед пару тижнями прибув до Америки з Росії другий син славного Льва Толстого, ґраф Ілія Толстой. В розмові з кореспондентом нюйорської ґазети „Сон" він заявив між иншим, що приїхав тут перший раз в своїм житю (ґраф Ілія Толстой має около 55 лїт), аби студіювати американський нарід, познакомити його з житєм і ідеями свого покійного батька і зацікавити Американців справою основаня в Росії захисту для постарілих письменників, котрі своїми творами вчинили людству цїнну прислугу, а тепер, на старі лїта, опинили ся в потребі. Сей захист мається побудувати в Ясній Полянї, недалеко місця уродин Льва Толстого.

Справа сього захисту для знеможених російських письменників пригадує нам одну цїкаву річ...

Довідавши ся про смерть нашого найбільшого письменника, Івана Франка, ми заснували фонд його імени і висловили гадку, що гроші з сього фонду могли би йти колись на поратунок тим нашим народним дїячам, котрі знайшли ся случайно в скрутнім матеріяльнім положеню. Наші оскалені „федерацийники" не тілько що тої нашої гадки не поперли, але ще й висьміяли її, а заснований нами фонд назвали „жебрачим фондом". Про той „жебрачий фонд" писало ся в „Народній Волї" кількома наворотами довжезні статї, а кожда з тих статий переконувала читачів, що такий фонд приносить ганьбу українському імени і що через те ніхто не повинен давати на нього анї зломаного цента!

Наші „федерацийники" всьо дуже добре знають (бо всьо на сьвітї критикують) і всьо читають, тож мусїли безпечно читати і розмову ґр. Ілїї Толстоя з кореспондентом часописи „Сон". Чомуж вони ще доси не опамятали російського гостя в Америцї і не сказали Толстоєви, що він своїм проєктом наносить ганьбу російському народови, бо пропонований ним фонд є „жебрачим фондом"?

На се питанє є лише одна відповідь: Наші „федерацийники" є прості киринники. Самі нїчого не роблять і другим робити не позволяють. На щастє для нашої загальної справи наш нарід уміє відріжнити зерно від полови, не слухає арґументів учених „федерацийників" і складає дальше обильні жертви на ріжні „жебрачі фонди", основані щирими людьми на потреби нашої безталанної вітчини.

А коли вже мова про „жебрачі фонди", то ми маємо право спитати ся панів з Федерації: Як треба назвати примір той фонд, на котрий в своїм часі збирала жертви бл. п. Ірина Січинська; або той фонд, який складали американські Українці на оборону Мирослава Січинського?...

Після інтерпеляції державної думи в справі униятського митрополита графа Шептицького міністерство внутрішних справ — як доносить московське „Русское Слово" — видало розпорядок перевести митрополита до Ярославля (в Донській области), де він перебуває в приватнім домі під домашним арештом. Гроші на удержанє митрополита дає міністерство внутрішних справ.

Дїяльність У. Н. Союза за 1916 рік.

І знова минув рік. Як кождий чоловік так і орґанїзація стала о один рік старшою. Коли однак чоловік з кождим роком опадає на силах і чимраз більше зближає ся до свого неминучого кінця і до смерти, то з орґанїзацією мається річ зовсїм противно. Орґанїзація, яка має здорові підстави, яка є основана на здорових услівях, з кождим роком стає ся сильнїйшою. Орґанїзація є вічна.

Кождий розумний господар, закінчивши щасливо рік, робить точний обрахунок зі своєї господарки за рік минувший і після того укладає собі пляни на рік будучий. Наша орґанїзація — се господарство одної великої родини, а її господарем є її члени.

Обовязком членів, господарів сього великого ґаздівства, є робити точний обрахунок за минувший рік. Що ми придбали в минувшім роцї для нашої орґанїзації, а що втратили? Чи добре господарили, чи зле? Коли добре, то що треба зробити, аби в будучім роцї було ще лїпше, а коли зле, то що треба зробити, аби на будуче лихо усунути?

Передівсїм почислїм свої сили. Чи богато придбали ми нових членів до нашої родини?

З початком 1916 р. наша орґанїзація числила 6.750 членів. З початком 1917 р. число членів зросло на 9.184. **В 1916 р. число членів побільшило ся отже о 2.434.**

В 1916 р. основано 39 нових відділів У. Н. Союза. Число всїх відділів У. Н. Союза з кінцем 1916 р. зросло на 258.

Як звісно, У. Н. Союз переходив в 1915 р. дуже тяжку і небезпечну, але конечну операцію, а нею було переведенє нової реформи після вимог закона. Вороги нашої орґанїзації, хоч самі мусять небавом піддати ся тійсамій операції, у своїй глупоти тїшили ся і як ґайворонє кракали, ожидаючи упадку нашої орґанїзації. Та не довго ликували. Тяжка операція перейшла щасливо. Вона не то що не потріпала основами нашої орґанїзації, але дала їй нові, здорові підстави до дальшого, красшого житя. Про се якраз свідчить найлїпше розвиток нашої орґанїзації в минувшім роцї. Рік 1916 був роком подужаня по довгій слабости і по тяжкій операції. Наш загал зрозумів, що введенє нової реформи було не лише конечностию, щоби відповісти вимогам законів, але й добром і благодатию для самих членів нашої орґанїзації. І сьому треба завдячити, що ряди членів нашої родини збільшили ся в однім роцї о півтретя тисячі нових членів.

Рівнобіжно зі зростом членів зросли фонди, зріс і масток нашої орґанїзації.

З початком 1916 р. фонди У. Н. Союза числили 283.509.83 долярів. З початком 1917 р. виносили вони 345.913.55 долярів. **В 1916 р. побільшили ся отже фонди У. Н. Союза о 62.403.72 долярів.**

Зріст фондів в 1916 р. належить до найбільших за цїлий час істнованя У. Н. Союза.

Сильна фінансова підстава дає повну запоруку, що орґанїзація є вскілї сповнити всї свої зобовязаня супроти своїх членів.

Кождий член платить тепер після своїх лїт. Коли при розметовій системі члени складають свої гроші лише на заплаченє запомог по померших уже членах, то в нашій орґанїзації виплачені членами гроші позістають у значній части в касі орґанїзації. Коли член помре, то наша орґанїзація не потребує чекати, аж підмога буде вставлена в розмет і стягнена з членів, але виплачує приналежну родині підмогу сейчас по предложеню посмертних актів члена. Коли член, чи то з причини якогось нещастя чи слабости, найдеть ся в біді, тоді наша орґанїзація спішить йому з грошевою поміччю, не відчислюючи сеї підмоги з його посмертного. Отсе лиш кілька важнїйших основ нової реформи.

В протягу 1916 р. У. Н. Союз виплатив 47.869.98 долярів посмертної підмоги по 65 померших членах нашої орґанїзації.

В протягу 1916 р. У. Н. Союз виплатив 4.405.00 долярів з фонду убогих, яко запомоги для 85 членів, котрі найшли ся в біді.

Неодну слезу обтерла наша орґанїзація бідним вдовам і сиротам. Неодна родина благословить нинї сю хвилю, коли її батько або мати вступили в члени У. Н. Союза.

Однак не лише тим нещасливим дала поміч наша орґанїзація. Вона давала поміч і тим членам, котрі не зазнали нещастя. Тою помічю була здорова поміч духова, яку члени находили в орґанї У. Н. Союза, „Свободї", і у видавництвах „Просьвітної Комісії".

І чия в тім заслуга, що наша орґанїзація, У. Н. Союз, зростає в силу і скріплює свої підвалини?

В перший мірі се заслуга тих членів, тих орґанїзаторів, які невтомимо працюють над приєднуванєм нових членів для нашої орґанїзації, які не жалують нї труду нї праці на те, щоби осьвідомлювати і других наших братів та заохочувати їх стати членами нашої орґанїзації. Велику часть заслуги положили також урядники відділів нашої орґанїзації, котрі нераз серед великих трудів і перепон вели провід у своїх відділах, не зражували ся невдачами, але працювали після своїх сил для добра нашої орґанїзації. Велику заслугу положили головні урядники У. Н. Союза, в руках котрих члени віддали цїлу керму нашої орґанїзації. Вони надавали напрям в роботї, вони дбали про те, аби обовязки, вложені на них членами, були як слїд сповнені.

Щира праця членів, урядників відділів і головних урядників У. Н. Союза зробила те, що цїлорічна дїяльність нашої орґанїзації дала так сьвітлий вислід.

І се повинно бути для нас заохотою до дальшої праці, ще сильнїйшої, ще щирїйшої в біжучім роцї, щоби колись, працюючи сей рік, ми могли про нього сказати, що він був найкрасший в дотеперішнім розвою нашої орґанїзації.

Пращаючи старий рік, дякуємо всїм тим, котрі причинили ся своєю щирою і невтомимою працею до збільшеня і скріпленя нашої орґанїзації. Не упадаймо нїколи на дусї, але працюймо і йдім все дальше вперед. Лише в лучности і єдности лежить сила народу.

Не забуваймо також на те, що У. Н. Союз все був і є не лише запомоговою орґанїзацією, але й осередком нашого народного житя тут на чужинї.

Не забуваймо на те, що кладучи щораз сильнїйші підвалини під будову У. Н. Союза, ми рівночасно кладемо підвалини під красшу будучність нашого народу.

ПРИНЦИП НАРОДНОСТИЙ.

Принцип народностий ужили аліянти яко підставу до пропонованого ними полагодженя сьвітових спорів. Аліянти домагають ся у своїй нотї утвореня нових границь держав; десять держав ґрупи аліянтів виявляють бажанє забезпечити „независимість і свободу економічного розвою для всїх народів, великих і малих".

Се є висока ідея. Коли би принцип народностий був точно бережений в минувшині, то можна би припускати, що нинї сьвіт не попав би в обійми найбільшої боротьби в історії.

Аліянти пропонують, аби сю ідею перевести в закон Европи через довершенє слїдуючих подій:

Відбудоване Бельгії, Сербії і Чорногори.

Опорожнене занятих територій у Франції, Росії і Румунії.

Відбудоване провінцій або територій, загарбаних в минувшині союзниками силою або проти волї їх населеня.

Освободжене Італійців, Славян, Румунів і Чехо-Словаків зпід чужого панованя.

Надане свободи населеню, підчиненому варварському ярмови Турків.

Прогнане з Европи Турків, які радикально показали ся чужими для західної цивілїзації.

Ми не хочемо покищо розбирати тяжкого нарушеня принципу народностий, який стоїть на чолї сеї програми. Однак ся програма, хоч підносить сю справу, якої задачею повинні бути чесні змаганя до „перетвореня Европи" на народних замісць на військових і полїтичних підставах, обіймає в дійсности лише дуже малу частину Европи і сьвіта.

Може в жадній иншій европейській державі переведенє принципу народностий не є так пожадане як в Росії.

Чи аліянти мають намір домагати ся принципу народностий для 30,000.000 Українців, які через довгі лїта стремілї до задержаня свого національного істнованя серед постійних зусиль, аби їх силою змосковщити?

Що аліянти наміряють зробити в справі Фінляндців, сього сильно демократичного народу, якого пануючий цар помимо присяги, що буде перестерігати його права, позбавив всїх прав самоуправи?

Як мається справа з 8,000.000 Татарів, які вислали були до першої думи 12 послів, які від того часу є зовсїм позбавлені горожанських прав і для яких російське панованє є грозою?

Що мається зробити в справі Нїмців у Прибалтійськім краю, які від вибуху війни є предметом постійного переслїдуваня зі сторони російського правительства?

А що діє ть ся з Поляками?

Про сю справу нота аліянтів наводить слїдуюче запевненє:

Наміри його величества, царя Росії, згдядом Польщі були ясно висказані в проклямації, яку він видав був до своїх військ.

Чи від володаря, який насильно уневажнив історичні права Фінляндців, можна надіяти ся, що він чесно поступить собі з Поляками? Самі Поляки, яких найбільше і безпосередно обходить відповідь на се питанє, заявили перед сьвітом, що вони не мають ніяких сумнївів щодо сеї справи.

Що наміряє зробити Велика Британія з принципом народностий у своїй власній державі, яка по Росії є найбільше зложена?

Чи думає Велика Британія надати Ірляндії независимість?

Чи Велика Британія має намір відбудувати републики Бурів?

Чи вислухає Велика Британія просьби Індії о свободу?

Як вона примінить се правило для розвитку свобідної раси в Єгиптї?

Як відповість Франція на принципи народностий?

Чи Франція опорожнить Альжир — край, який від сотки лїт бореть ся проти французького панованя, край хороброго Абд-ель-Кадера?

Що зробить Франція з Тунісом і Мароком, які держить у своїх руках силою своєї могучости?

Про що властиво думають аліянти, коли вони відкликують ся до совісти нетрального сьвіта яко освободителї поневолених народів?

Чи вони в дійсности думають примінити принцип національности у сьвітї, чи уживають лише тих високих слів яко покривку до своїх змагань, що мають на цїли заборчість і розібранє других держав?

The Evening Mail, New York, January 13, 1917.

НАСТУП НА РОСІЮ СПОДІВАНИЙ В МАЮ.

Воєнний знавець анґлійський оголосив в лондонській часописи „Таймс" артикул, в якім обговорює правдоподібні воєнні пляни Нїмеччини і її союзників в найблизший будучности.

Після гадки сего знавця не є річю виключеною, що нїмецькі війська, заки настане весна, вдарять на Солунь (в Греції) або на Італію. Однак того рода воєнні операції треба вважати лише побічними. Евентуальні успіхи Нїмців в Македонії або Італії мали би лише льокальне значінє, коли візьметь ся на увагу воєнні операції на обох головних фронтах (в Росії і Франції).

Нїмеччина зверне головну силу своїх військ проти Росії.

„Маючи до розпорядимости на російськім фронтї вже нинї 135 дивізій (2,650.000) війська", говорить дальше знавець, „Гінденбург має достаточно сили, щоби перевести проти Росії новий сильний наступ. Нинїшні воєнні операції в Румунії мають на цїли відперти полудневе крило російської армії і позискати кориснїйше положенє для нїмецьких та австрійсько-угорських військ до наступу проти Росії.

„Нїмці мають переконанє, що у нутрі Росії панує розлад, та твердять, що російські війська є вичерпані, а засоби воєнних матеріялів скупі. Нїмецька й австрійсько-угорська зелїзнича сїть перевисшає в значній мірі російську. Нїмецький закон про цивільну армію дає запоруку, що армія союзних військ буде мати подостатком і людий і матеріялів, конечних до успішного переведеня наступу.

„Росія мусить приготовити ся заздалегідь на те, що вона в 1917 р. буде ковалом під молот Гінденбурга.

„Цїлию воєнних операцій, які ще під сю пору переводять союзні війська в Румунії, є здобуте лінії Серету, а може й Прута, однак в кождім случаю здобуте цїлого устя Дунаю. В сей спосіб боєва лінія була би можливо скорочена. Скорочуючи в сей спосіб боєву лінію, злишні дивізії позістають до розпорядимости Гінденбурга. Їх уже Гінденбург там, де буде вважати за найвідповіднїше, творячи з них движимі резерви.

„Занятє цїлого устя Дунаю і уживанє його для нїмецьких підводних лодок для операцій на Чорнім морі є завеликою приманою, щоби таку цїль не вставити до воєнної програми Нїмеччини на найблизшу будучність, хоч би зі згляду на знищенє водної комунікації Чорним морем, яка є конечна для російських воєнних операцій у Вірменії (в Малій Азії).

„До мая ледви можна надіяти ся загального наступу проти Росії, але в маю треба бути приготованим на те, що всї армії на східнім фронтї вдарять рівночасно і що головна точка нїмецької тяжести буде звернена проти Росії".

Також заповідає анґлійський знавець нову битву на морі. Крім того треба надіяти ся дуже сильної акції зі сторони підводних лодок, яка буде мати на цїли безпощадне топлене всїх транспортових кораблів, прибуваючих з поживою до Анґлії і відпливаючих з Анґлії з військами і воєнними матеріалами.

Взагалї треба надіяти ся, що воєнні операції як на суші так і на мори будуть ведені з небувалою доси силою і завзятєм. Втрати в людях будуть в третїм роцї війни правдоподібно страшнїйші ніж в обох попередних роках разом.

ФЕДЕРАЦІЯ У СПІЛЦІ З „БІЗНЕС-ПАТРІОТАМИ".

В суботу редакція нашої часописи одержала з Ню Йорку лист слїдуючого змісту:

Хвальна Редакціє!

Члени Федерації оповідають в Ню Йорку, що Федерація набула шери від „Амер. Укр. Бюра". Коли се правда, то помістіть залучену дописи, а коли се лиш поголоска, то викиньте моє письмо до коша.

З поважанєм, Н. Н.

Від кількох днів ходить по Ню Йорку поголоска, що Федерація Українців набула від „Амер. Укр. Ексчендж" чотири шери на власність. Поголоску сю розсівають таки самі урядники Федерації.

Для нас така вістка була не абиякою несподіванкою. Скорше можна було надіяти ся автономії для Галичини ніж того, щоби Федерація Українців увійшла в спілку з „бізнес-патріотами". Але видно, що тепер на сьвітї все можливе...

Недавні ще часи, коли орґан Федерації, „Народна Воля", був переповнений нюйоркськими телеграмами, друкованими на першій сторонї сяжнистими буквами: Проч зі зрадниками, на гак з ними, проч з бізнес-патріотами, два тисячі долярів за старі меблї, мітли і сплювачки, і т. д., і т. д.

Недавні ще часи, коли на вічах розлягав ся могучий голос наших „заслужених патріотів і політиків": Бізнес-патріоти здирають нарід, бізнес-патріоти за народні гроші заложили собі бізнес, бізнес-патріоти набивають собі народними грішми кишенї, зрадники народу, австрійські аґенти. Або знова: то ми патріоти, тому до нас належать народні бізнеси, ми жиємо для народу, тому всьо, що лише з народу, нам належить ся; ми, правда, розмарнували 3.000 народного гроша, але то вони винні, бо не давали нам працювати; ми через цїлий рік не то що працювали, але й спати не могли, бо нас гризло, що народне добро поневіряєть ся в руках зрадників народу; глядіть, ми доходжуємо вже послідні штаната, а ті бізнесмени мають по 130 долярів місячної пейди і т. д. — без кінця.

В орґанї Федерації, „Народній Волї", читали ми перед кількома днями про мирові предложеня Федерації. Між ними була також справа „ексченджу". Та відай бізнес-патріоти відкинули мирові предложеня, а може й зовсїм на них не відповіли.

Чиж Федерація мала би тепер зложити своє оруже перед бізнес-патріотами? Коли так, то ми готові ще діждати ся хвилї, коли Федерація, виказавши ся бодай тисячкою членів, приступить в члени „Української Ради".

І як тепер те все разом погодити? Розум людський за короткий, аби те все гаразд розчовпати.

Бізнес-патріоти, зрадники, аґенти, ошуканцї і т. д.

Федерація — се нїбито гурт ідейних патріотів, які кричать, що ведуть нарід по дорозї правди до красшої будучности. А тут нараз ті „ідейники" лучать ся в одну бізнесову компанію з бізнес-патріотами. Що за цїкава спілка!...

Здаєть ся менї, що я не приступив би до компанії зрадників, аґентів і ошуканців, хочби вони менї не чотири, але всї шери задармо відступали. Коли зрадники, то зрадники.

Колиж ви, панове, приступаєте до спілки з бізнес-патріотами, то тим доказуєте, що або вони не є тими, за яких ви їх представляли, або що вам о нїщо иншого не розходить ся, лише також о бізнес.

І що скаже тепер на се нарід? Що скажуть ті, котрі вторували вам по вічах: проч з бізнес-патріотами, на гак з ними, коли довідають ся, що й ви стали спільниками загарбаного народного добра?

І тут пригадують ся менї улюблені слова нашого героя Мирослава: „На неправді стоїть і на неправді впаде".

Прихильник Федерації.

Примітка від Редакції: П. С. Лядовський, президент „Амер. Укр. Бюра", заявив, що Федерація дійсно набула дня 8. с. м. чотири шери „Амер. Укр. Бюра" на загальну суму 100 долярів.

ДВІ ЕКСПЛЬОЗІЇ.

В попереднім числї „Свободи" була поміщена новинка про експльозію фабрики амуниції в Кінґсленд, Н. Дж., а нині приходить ся занотувати другу подібну подію, яка мала місце в Гаскел, Н. Дж.

Експльозія в Гаскел.

Фабрика пороху в Гаскел, Н. Дж., належить до компанії „Дю Понт", а фабричні будинки є розложені на просторі, занимаючім около 200 акрів. У тій фабриці працювало 3.500 до 4.000 людий, які виконували свою роботу на три „шифти".

В пятницю вечер, о годині 9.30, наступила перша страшна експльозія в будинку, де находила ся нітроґліцерина. За хвилю дав ся чути другий вибух, ще сильнійший від першого, а відтак ще ніість слабших вибухів. Усі ті вибухи знищили 400 тисяч фунтів пороху, змели з лиця землї всї фабричні будинки і розвалили 150 домів, у яких мешкали робітники сеї фабрики. Після непровіреної ще поголоски мало згинути 21 людий, а велике число є ранених. Урядники компанії запевняють, що убитих, зглядно затрачених, є лише 2 особи, а ранених 12. Шкоду оцїнюють на $2.000.000.

Шкоди в околици фабрики.

Сї експльозії (особливо перша і друга) потрясли містами і селами в пятьох стейтах: Ню Йорк, Ню Джерзи, Конектікут, Пенсильвенія і Род Айленд. Спричинений вибухами гук було чути виразно прим. у місцевости Вач Гіл, Р. Ай., яка лежить 125 миль від місця катастрофи. На північнім побережу Лонґ Айленд колихали ся доми, дзеніли шиби у вікнах і падало з полиць начинє.

В околици на 20 миль довкола Гаскел не лишила ся в ніякім домі ані одна ціла шиба, а вилїтаюче на всї сторони скло покалїчило богато людий. На кілька миль в округ порозривали ся всї телеґрафічні і телефонічні дроти. Богато околичних домів зістало знищених.

Оповіданя очевидців.

Сьвідки тої страшної катастрофи кажуть, що підчас першого вибуху було в ріжних фабричних будинках 1.500 робітників, які працювали на нічну „шифту". 400 з тих робітників були заняті в однім будинку, що стояв дві милї від того місця, де наступила перша експльозія. Телефонічна операторка, яка не опустила свого становища, аж доки не зателефонувала про небезпеку по всїх фабричних будинках, остерегла тих 400 робітників і вони почали сейчас утікати. Саме тоді слїдував вибух, який розбив на дрібні кусні всї шиби. Кавалок скла влучив чоловіка, що був знаний лише під іменем Петра, в шию, перерізав йому горло і убив на місци. Розлїтаюче ся скло покалїчило богато инших робітників, але вони мабуть усї виратували ся від смерти.

С. Е. Естлер з Бутлер, Н. Дж., котрий виїхав автомобілем на місце катастрофи зараз по першім вибуху, каже, що ціла місцевість Гаскел була в страшеннім переполоху і що годі було означити бодай в приближеню число випадків або скількість спричиненої шкоди. По перший експльозії цілий Бутлер був наперед осьвітлений ясним і ослїплюючим сьвітлом, а за хвильку наступив страшний гук, який потряс основами кождого дому. Після того повилїтали всї шиби в цілій місцевости. Всьо, що жило, кинуло ся стрімголов на улицю. Заледви люди опинили ся на улици, а тут вже друга блискавка і другий, сильнійший від попередного гук. Нарід почав хапати, що попало під руки, і розлїтав ся в страшній тревозї на всї сторони.

Коли вибухи ставали ся щораз слабші, великі товпи народу зібрали ся недалеко горіючої фабрики і відтам слїдили пильно величезне діло знищеня. Сотки жінок, яких мужі, родичі і братя були заняті в фабриці підчас катастрофи, тиснули ся як мож найблизше до місця нещасливого випадку і старали ся дістати якунебудь вістку про своїх улюблених. Деякі з тих жінок заломлювали судорожно руки і німіли з великого страху і болю. З кождим новим вибухом сей їх страх і біль побільшував ся.

Ще про експльозію в Кінгсленд.

Огонь, який спричинив таку страшну експльозію в амуніційній фабриці компанії „Канадіен Кар енд Фандри" і заподіяв таку величезну шкоду, повстав у тім будинку, де чистило ся і вигладжувало ся неналадовані ще вибуховим творивом ґранати. Повставші через терте іскри запалили ґазоліну й алькоголь. Кількох робітників старали ся здусити огонь пересиченими оливою шматами, але се їм очевидно не вдало ся. Тоді один робітник вилляв на огонь ведро води і тим спричинив ще більше горінє. Після того заалярмовано цілу фабрику. Огонь розширив ся дуже швидко. Робітник Дяксон, котрий усе те бачив, сказав, що коли би в дотичнім будинку було хоч кілька ведер піску, то огонь можна би було дуже легко вгасити.

Кілько людий згинуло у тій катастрофі, напевно не знати, бо фабричні урядники не хочуть нічого про се говорити. Доси відомо, що погибло двох робітників, а в околичних шпиталях находить ся 150 осіб. Шкоду, яку понесла компанія, оцїнюють на 4 до 10 мілїонів долярів. Вилїтаючі з огню ґранати ушкодили в місті будинки на суму 75.000 долярів.

Заява заряду компанії.

Урядники компанії „Канадіен Кар енд Фандри" оголосили заяву, що в марті 1915 року заключили з російським правительством контракт на доставу 5 мілїонів гарматних 3-цалевих набоїв, з того половину шрапнелів, а половину сильно вибухаючих ґранатів. Ті набої виробляли ся в инших фабриках, а не в Кінґсленд, бо в Кінґсленд мало ся їх лише збирати, пакувати і приготовляти до висилки. В Кінґсленд працювало 3 до 4 тисячі людий. Знищені огнем і експльозією фабричні будинки коштували около $750.000, а вартість того, що було в середині тих будинків, виносить в приближеню $16.000.000. Компанія дістане $3.000.000 з асекурації будинків, а решта раз на все пропала. З тої решти компанія тратить около $6.000.000.

Аґенти російського правительства, яке понесло найбільшу шкоду, роблять ріжні доходженя, щоби викрити причину катастрофи в Кінґсленд, бо вони підозрівають тут ворожу руку і кажуть, що катастрофа повстала через шпіона. Такcамо думають також деякі урядники канадійської компанії.

Марко Скритий.

КОЛИ?...

Прогалино житя мойого,
Коли діждусь тя залатати?
Невжеж тоді, як цьвіт зівяне,
Ме житя зірка потахати?...

Невжеж тоді, як ніч настане
І буде темно довкруги? —
Ні! Ні! Тоді лий більше жалю,
Лий більше смутку-трутини...

Не хочу жить у пітьмі ночи,
Ходити сам по бездорожу,
З дня на день плакать гірко-ревно,
Більше не можу, не можу...

КОЛИ У ВАШІЙ МІСЦЕВОСТИ НЕМА ТОВАРИСТВА ЧИ БРАТСТВА, ЩО НАЛЕЖИТЬ ДО У. Н. СОЮЗА, ТО ПОСТАРАЙТЕ СЯ ТАКЕ ТОВАРИСТВО ЧИ БРАТСТВО ЗАЛОЖИТИ І ВПИСАТИ ДО У. Н. СОЮЗА.

Володимир Сиротенко.

ВОВКИ ТА БАРАНИ.

(Байка).

**Вовкам неситим довелось
Свої маєтки добрі роздобуть.
Кілька ватаг овечок розвелось.
Замісць блукати з кута в кут
Ночами темними, змарнївши,
Й добро чужеє нишком красти,
І часом спать лягти, не ївши —
Не красшеж власні вівцї пасти?**

**Так і робило ся. Плодились овечата;
Вовки що дня бенькетували;
Свого мясива було в них богато, —
Жили собі вовки ті та співали.
Смушки були і лій і вовна,
Були з кісток збудовані кошари,
І як пручала ся вівця безмовна,
То в них їй завдавали кари...
Робили все, що тільки знали;
На те-ж вони й ґаздами стали.**

**Аж ось неситі між собою
Сварити ся почали в кождім ділї, —
Чи за старі гріхи, чи божою землею
Ділити ся по новому хотіли.
Й нарешті, як на гріх, знайшло ся
Убите вовченя... З причини тої
Страшенне горе всюди розлило ся,
Години всї діждали ся лихої:
Почала ся війна!**

**І що-ж? Може вона,
Та вовча тїчка кинулась юрбою,
Або родина їх, чи діти
Станули, скомлячи, до бою,
Щоб свої шкіри боронити?
Ні! На діло се страшне,
На смерть видиму, на калїцтва
Ніхто вовків не підмане:
Вони є благородні з дітства.
То річ не їх, і пощо їм страдати,
Коли на те є барани — салдати.**

**І армії зібрали ся страшенні,
Кинулись в атаку, мов скажені,
З усїх усюдів барани
І без усякої вини,
Один другого стали бити.
Один баран великий та сердитий
На мирнеє ягня як наступив,
Відразу його й роздавив.**

**Війна гремить, гуде земля,
І кровю змили ся поля.
Зціпились всї великі і малі,
Навіть заморене косе ягня,
Й те повзало ся по землї,
За хвіст хватившись, мов щеня...
Блеють, мордують. Червонїють
Калюжі крови. Мертві трупи,
Кишки і бебехи змішали ся і тлїють
В вонючій купі...**

**А друга зьвірина
Радіє, що вона —
Поки овече кодло беть ся,
Вовки командують, нїщо не стережеть ся—
Має нагоду поживитись
Та крови напитись.
Ніхто не сьміє боронити
І їх учити.
Бо хто сказав би лише слово
Тим баранам, що битись безтолково
За вовчу власть,—то що-б йому сказали?
Його-б в тїй хвилї зрадником назвали,
А може й гірше ще-б зробили:
Взяли-б і вбили.**

Ню Йорк, 10. січня 1917.

ЧИ НАША НЕНАВИСТЬ ДО ПОЛЯКІВ Є ВРОДЖЕНА?

Клівлендський польський „Народовєц" (ч. 2) містить нотатку в справі відозви Української Ради в Америці, яка то відозва появила ся недавно в українських часописях п. з. „Проч з польским панованєм на українських землях!" Навівши формальний вступ сеї відозви, „Народовєц" пише:

Відозва є переладована визовами в сторону Поляків, історичними фальшами, їдию і ненавистию. Поважна, засаднича проклямація Українців, яка стремить до узисканя державного істнованя для України, могла би знайти добре принятє в тих наших політичних діячів у Вітчині, котрі розуміють, що жадаючи свободи для свого власного народу, — згодити ся мусять, що й инші народи мають до того такесаме право. Ненавистию однак, провокацією, визовами, щонайменьше не осягаєть ся цїли, до якої стараюсь ся стреміти Українцї. Під тим оглядом богато поважнійше становище заняли Литовці. Др. Юлїян Бєльскі в Гартфорд, Конн., президент Народної Литовської Ради в Америці, оголошує в англїйській пресї, що проклямація Литовців, в котрій говорить ся, що „на основі етнольоґічних услівій Литва повинна бути злучена і одержати абсолютну політичну незалежність", зістала дуже прихильно принята амбасадорами всїх держав, не виключаючи Японії, з вимком одинокої Росії, котра противить ся наданю свобідних прав не лише Литві, але і всїм иншим народам, які є в російськім ярмі.

В повисшій нотатці „Народовєц" потрафив сказати, що „відозва є переладована визовами, історичними фальшами, їдию і ненавистию" до Поляків.

Ми не забираємо ся опрокидувати закидів „Народовца"; ми лише хочемо звернути увагу нашої суспільности на ті погляди, які панували і панують між польською суспільностию у відношеню до Українців.

З якою властиво ненавистю відносить ся український нарід до польського? І що то властиво за ненависть? Чи се, що ми упоминаємо ся свого права, що **не хочемо жити в польськім ярмі** — чи се є ненавистию? Ні! Се є природна засада народу, котрий хоче сам собою правити і нікому не підлягати.

А коли й справді український нарід відносить ся з ненавистию до Поляків, то до сього мусїла дати почин якась важна причина.

Без причини нїщо не повстане. Ненависть українського народу до Поляків не є **вроджена**. Вона є **зроджена!** Її викликали криваві історичні події, незабута для Українців минувшина.

Жадоба одного зроджує ненависть у другого. Жадоба пановання Польщі *над Україною, пересадна зарозумілість* першої у відношеню до другої, криваві події в минувшині, гнет, неволя, кріпацтво, панщина — отсе чинники, які зродили ненависть українських мужиків до польських панів. І коли Поляки оскаржують український нарід о ненависть до них, то тут власне треба пошукати причин, які зродили сю ненависть.

Релїґійні переслїдуваня Українців в державній Польщі, несправедливі вибори в Галичині, криваві рільничі страйки, трупи українських мужиків — отсе власне ті причини, які зродили ненависть Українців до Поляків.

Ми живемо ненавистию до катів. Тою ненавистию живе весь український нарід від Сяну до Кубанї. Вона, та ненависть, буде доти істнувати, доки український нарід не вибоpe собі своїх належних прав. Та ненависть має бути пострахом для наших катів. Та ненависть щезне тоді, як над нашим народом щезне гнет і неволя.

Тільки ненависть до зверхних ворогів і наша національна єдність та згідна праця всїх Українців поставить нас на ноги, і тоді ми без помочи чужих станемо **вольним і свобідним народом.**

НАЙВАЖНІЙШЕ СЛОВО В НАШІЙ МОВІ.

Ціле людське житє складаєть ся з довгої низки дорогих перел; кождий **нинїшний день**, який ми переживаємо, є одною з тих перел. Кождий з наших днів не може вважати ся одною секундою вічности.

Час не має початку: він також не буде мати ніколи кінця. Люди щезають із землї; земля старієть ся; сонце остигає; зьвізди можуть погаснути; сила і матерія можуть перемінити ся в безвиглядний хаос; але час все поступає вперед. Час не має ні початку, ні кінця.

Але час утікає... І се власне є одинокою появою, з якою вирахований чоловік мусить числити ся. Коли ми спитаємо себе, яке становище чоловік повинен занимати щодо часу, то тоді дістанемо відповідь, що „кождий день, який переживаємо, ми повинні використати".

* * *

Праця ума і години **нинїшного дня** є одиноким дійсним добром людського роду. Все думай про правдиве слово **нинї**. Ніколи не думай про се, що завтра може стати ся і не згадуй, що вчера стало ся. Скажи собі виразно: „Що **вчера** стало ся, вже пропало, а **завтра** може нічого доброго для мене не буде. За се я **нинї** всьо приготовлю для себе".

Се вже така людська вдача — всьо можливе використати. Забаві, біганю, їдженю і тим подібним природним потребам ми сейчас піддаємо ся. Але всьо, що вимагає сильної волї, кожду духову працю, ми інстинктовно відкладаємо на завтра.

Значінє найважнійшого слова в нашій мові („нинї") є так старе, як людство, так старе, як найстарша планета. Треба також знати, що кожде **нинї** є **нове.**

Коли ти читаєш сї стрічки, то секундова вказівка на годиннику дуже скоро порушуєть ся. Сїй вказівці рівнаєш ся **ти.**

Мінутова вказівка порушуєть ся вже поволійше, подібно, як народи в своїм історичнім житю. А вже годинна вказівка порушуєть ся так поволи, що навіть годї доглянути той рух. Вона представляє повставанє людства.

Чоловік є маленькою секундовою вказівкою; він є скорий у своїм окруженю і робить лише короткий обіг. Кождий рік житя є для чоловіка так важним, як рух секундової вказівки, котра скоро спішить, аби перебігти 60 секунд.

Коли однак чоловік перебіжить 60, тоді його час вже минає. Чоловік може ще жити якийсь час понад 60, однак його минувші лїта є наче старі, зужиті карти, які до нічого непотрібні.

* * *

На жаль, в більшости лише досьвідчена старість знає оцінити **нинїшну** вартість.

Один досьвідчений старий письменник сказав: „Молоді люди **думають**, що старці є **дурнями**; однак старці **знають**, що молодці є дурнями".

Але чи молодець чи старець — кождий є рішучо дурнем, коли лише думає про далекосяглі надії, а про **нинї** цїлком забуває.

Коли ми все будемо відкладати щось з одного дня на другий, тоді ніколи нічого не буде.

Хорий чи здоровий, убогий чи богатий, старий чи молодий — **нинї** є одинокою для вас нагодою.

Коли молодець учить ся совгати на лижвах? **Нинї**, наложить свої лижви і пійде на лїд.

Він вчить ся **нинї** плавати, коли **нинї** йде купати ся.

На засади тут не зважаєть ся; тут всьо залежить від нашої рішучої волї і її проводу. І всьо, що колинебудь зробить ся, опираєть ся на нинїшнім дни.

* * *

Мова людий має кілька важних слів, які мають рішаюче значінє для нашого житя. Тими словами є примітом: **вічність, справедливість, честолюбність, гроші, війна, мир** і т. п.

Всї ті слова мають велике значінє в нашім житю, але найважнійшим зі всїх є слово **нинї**.

* * *

Навчіть молодих людий і діти зрозуміти вагу сього слова. Лише **нинї** має дійсну вартість. Завтра є уявою. Хто знає, чи ми його діждемо ся? Минувшість є споминам, а будучність є мрією.

Будучність — се черепаха;
Нинї, як стріла жене;
Лиш **минувшина** стоїть все.

* * *

Молодий чоловіче! Коли в твоїм інтересї лежить зложити собі трохи гроший на чорну долю, то **зачинай складати їх від нинї.**

Аби діждати ся корисних наслїдків, то на се є одинока можливість: нічого не відкладати на пізнїйше, **лише всьо зробити нинї.**

З сильною постановою можна всьо виконати, але треба сейчас до сього забирати ся, бо завтра є незвіснe.

Ніхто не знає, що таке смерть, а однаково всї її боять ся і уважають її за найбільше зло. Хто знає — може смерть є найбільшим добром?... (Плятон).

АМЕРИКАНСЬКІ ВІСТИ.

Стейт Ню Джерзи буде 12 годин без говернера.

У вівторок (16. с. м.) стейт Ню Джерзи буде 12 годин без говернора. Урядоване говернора Фільдера кінчить ся в понеділок о 12. годині в ночи, а нововибраний говернор Едж переиме урядоване аж у вівторок о 12. годині в полудне.

Ідеальний чоловік.

Судія Корнел в Ню Йорку, каже, що Фелікс Граф, друкар (також в Ню Йорку), є „одним чоловіком із десяти тисяч". Він підпомагає свою свекруху (маму своєї жінки) вже через 12 літ. Своїй жінці він віддає що тижня свою платню в сумі $21.50. Жінка дає йому лише $1.50 тижнево на трамвай. Він до роботи і з роботи йде пішки, а гроші ховає на обід. Що дня рано він приготовляє снідане для себе і для дітий, а жінка... спить. У дні сьвяточні він миє начиннє, замітає і чистить хату. Та якось нехотячи він посварив ся з жінкою, і люба жінка заарештувала його. Але судія, дізнавшись про чесний характер Графа, відпустив його безкарно.

Знайшла маму по 18 літах.

Перед 18-ти літами пані Е. Крісеп з Лос Анджелес, Кал., віддала свою 1-літну дочку Майорію під опіку чужих людий. Дівчинку адоптував один шікагівський адвокат. По часі мама дитини повінчала ся вдруге і за дитину забула. Недавно адвокат помер і його адоптована дочка довідала ся, що він не був її рідним батьком. Від сусідів вона дізнала ся, що її мама перебуває тепер в Лос Анджелес, Кал., відки походить і Майорія. Вона зараз позичила собі трохи гроший і поїхала до Лос Анджелес, де віднайшла свою маму. Майорія, тепер вже 19-літна дівчина, не хоче однак жити спільно з мамою, бо мама прогнала дім і всьо майно.

СТАРОКРАЄВІ ВІСТИ.

Здоровлє д-ра Е. Олесницького.

Свого часу була коротка згадка, що наш славний діяч, посол др. Е. Олесницький, тяжко занедужав.

Тепер надійшли близші подробиці про його недугу. Именно послови спаралїжувало ліву половину тіла так, що його здоровлю загрозила велика небезпека. Від 1. червня др. Олесницький находить ся в лічници доктора Горліцера в місцевости Перхтольдсдорф, недалеко Відня.

Чи др. Олесницький виздоровів, не знати. Окружене його подавало надію, що по кількох місяцях посол прийде до здоровля. Та мусимо памятати, що обставини українського житя в Австрії з того часу ставали щораз гірші, доки вкінци не прийшов страшний замах Поляків і Кербера, який неодного ревного українського патріота міг положити на смертну постіль.

Українська преса в Галичині.

Під сю пору в Галичині у Львові виходять слідуючі газети і періодичні журнали:

„Діло" — дневник; „Українське Слово" — дневник (орган опозиції); педагогічний журнал „Наша Школа"; студентський журнал „Шляхи"; церковний орган „Нива"; журнал для дітий „Дзвінок"; політична радикальна газета „Громадський Голос"; сільсько-господарська газета „Господарська Часопись" і орган учителів „Учительське Слово".

Зелізничі дороги в Галичині і Буковині.

Міністерство зелізниць в Росії видало розпорядженє, аби галицькі і буковинські зелізничі дороги відділити від російської полудньово-західної зелізничої дирекції і перемінити їх в самостійне тіло із дирекцією в Чернівцях.

Нове українське товариство в Петрограді.

У Петрограді затверджено статут українського літературно-артистичного товариства, заложеного для згуртованя українських артистів, письменників, публіцистів, композиторів і т. п.

Труси без кінця.

З розпорядженя харківського губернатора у „Украинській книгарні" в Харкові дня 4. жовтня зроблено трус. Ревізію перевели: помічник начальника поліції Шостенко, пристав і два урядники. Нічого протизаконного не найдено, про що заналотовано в протоколі. То був уже другий трус у згаданій книгарні в 1916 році. Першу ревізію зроблено 11. липня.

НОВИНКИ.

Вітер віє в иншу сторону.

З Ціріху (Швайцарія) доносять, що чорногорський королевич Мірко відвідав у Відни церкву оо. Капуцинів і молив ся над гробом Франц Йосифа.

Переконав.

В місті Умбрайль, де сходять ся границі Австрії, Італії і Швайцарії, розіграла ся недавно весела історія: Один австрійський жовнір, розуміючий італійську мову, мав вже забогато военного житя і здезертирував з війска. Саме переходив границю Швайцарії, коли натрафив на італійську сторожу, зложену з чотирох жовнірів. Сторожа скоро вхопила його у свої руки. Схоплений просив, аби його пустити, а він прийде просто до Швайцарії, але сторожа заявила, що арештує його яко военно полоненого і відсилає на призначене місце. І рушили в дорогу. По дорозі перекинули ся кількома словами і хитрий австрійський дезертир зумів так переконати італійських жовнірів, що вони всі здезертирували і втікли до Швайцарії. Він представив їм ясно, що ліпше є їсти „мировий хліб" ніж „военний".

СТОРІНКА „ПРОСЬВІТНОЇ КОМІСІЇ“ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

Др. ІВАН РАКОВСЬКИЙ.

ПРО ЗЕМЛЮ, СОНЦЕ І ЗВІЗДИ

(ПОПУЛЯРНА АСТРОНОМІЯ).

—o—

4. На чім держить ся земля?

Отсе вже знаємо на певно, що наша земля є кулею, так як кругла диня або помаранча; пізнали ми вже й величину тої земської кулї, а тепер насуваєть ся нам питанє, на чім тота величезна куля держить ся? Диня або помаранча не можуть самі без нїчого держати ся у воздусї, їх треба держати в руках або покласти на щонебудь, або настромити на який патик або в кінци завісити на шнурочку — на чімжеж держить ся наша земля? Було колись люди думали, що наша земля опираєть ся на великих зелїзних або камяних стовпах; другі казали, що вона висить на грубих, дужих ланцюхах, а ще инші, що єї двигають якісь могутні велити. Та се все рішучо неможливе. Бо по перше такі підпори, що піддержувалиб землю, мусїлиб самі чогось держати ся: стовпи і велитні мусять на чімсь опирати ся, а ланцюхи мусять бути на чімсь завішені; на чімжеж моглиб опиратись тотї підпори нашої землї? А колиб ми навіть і приняли, що ланцюхи, на яких завішена земля, або підпори, на яких вона оперта, прикріплені до сонця або до якого иншого небесного тїла, то зараз мусимо запитати ся так само: як і начім держать ся ті небесні тїла? По друге, колиб справдї наша земля держала ся на яких стовпах або ланцюхах, такжеж хтось мусїв би їх колись бачити. Тимчасом, хоч люди мешкають і їздять скрізь по цїлій землї, то все таки таких стовпів або ланцюхів, на яких опиралаби ся наша земля, нїхто нїколи не бачив і не побачить, бо їх нема! Нашу землю держить сонце! Тільки держить воно єї не стовпами або ланцюхами а своєю могучою силою притяганя. Сонце притягає нашу землю до себе і то так сильно, що наша земля немов завішена держить ся свобідно у всесьвітнім просторі. Сила притяганя сонця так могуча, що держить нашу землю безпечнїйше від найсильнїйших стовпів або ланцюхів, проте можемо бути зовсїм спокійні та певні, що наша земля не провалить ся нїколи у безвісти. Оттак не забуваймо нїколи,, що наша земля є великою кулєю, яка свобідно держить ся у безмежнім всесьвітнім просторі.

5. Звідки береть ся день і ніч?

Вже така вдача чоловіка, що він найменьше застановляєть ся над тим, що є найзвичайнїйше. До таких найзвичайнїйших прояв належать день і ніч. Від коли чоловік прийде до сьвідомости, бачить все, що день і ніч правильно перемінюють ся із собою, проте зживаєть ся з тим, не дивуєть ся, а опісля і на думку нїколи нїкому не приходить питати ся, чому се власне так, а не инакше творить ся. Було колись думали люди, що день і ніч маємо через те, що наша земля стоїть у самій серединї цїлого сьвіта, а сонце, місяць і звізди крутять ся на переміну довкола неї. І тепер єще багато людий думає так само. Однак коли близше над тим застановитись, то переконаємо ся, що се не може бути правдою. І так обчислено, що на те, щоби оббігти довкола нашої землї в протягу одної доби, мусївби наш місяць перебігати кождої секунди (хвилинки) 30 кільометрів, то є майже 4 милї, а наше сонце мусїлоби перебігати 10.800 кільометрів то є кругло 1440 миль на одну секунду! Ще можнаби припустити, що місяць мігби так швидко гнати, але про сонце і звізди сего і подумати не можна. Требаж знати, що з нашого сонця можнаби зробити мілїон і триста тисяч таких куль, як наша земля та, що звізди в дїйсности є далеко більшими і далеко дальшими від нашого сонця. Чиж можливо, щоби такі велитні гнали з так шаленою скорістю довкола нашої землї, так малесенької супроти тих небесних тїл! Розуміє ть ся, що се не можливо, а проте треба шукати иншого поясненя.

Та замість думати довго над розясненем того, що розумні люди вже давно пояснили, ми спрібуймо зробити ось такий простий досьвід. Поставмо посеред стола яке небудь сьвітло, от приміром сьвічку, лїхтарку або лямпу але так, щоби полумінь того сьвітла стояла на рівній висотї з нашим лицем. Подумаймо тепер на хвилинку, що те сьвітло є нашим сонцем, а наша голова землею. Коли ми звернемо ся лицем до сьвітла то воно осьвічує наше обличе, значить ся на нашім лици є день. Коли ми відвернемо ся від сьвітла то воно осьвічувати ме нашу голову з заду, день буде на нашій потилиці, але наше лице буде неосьвічене, на нашім лици буде ніч; а як ми звернемо ся лицем знов до сьвітла, то лице знова буде осьвітлене, на лици буде день, а потилиця буде темна, на потилиці буде ніч. Колиж ми схочемо, щоби наше сьвітло, не рухаючись з місця так раз пораз, то появлювало ся, то знова скривало ся перед нами, то на се тільки одна рада, ми мусимо обертати ся довкола себе. Зробім так, а день і ніч будуть на нашім лици правильно перемінювати ся із собою. Обертаймо ся так справдї перед нашим сьвітлом кілька разів поволи довкола себе і то в лїву сторону, а зараз зауважаємо, що підчас того нам буде здавати ся, що сьвітло нашої сьвічки чи лямпи пересуваєть ся перед нашим лицем як раз у противну сторону, то є від лївої до правої сторони та наслїдувати буде схід сонця, його перехід по небозводі та захід. Оттакий простий досьвід дуже гарно нам пояснює, звідки береть ся день і ніч на нашій землї. Власне не сонце довкола землї, але наша земля довкола себе обертаєть ся мов колесо в сторону від заходу на схід, наставляючись що раз то иншою стороною супроти сонця і на один такий оборот довкола себе потребує 24 годин. А людям, що живуть на земли здаєть ся, що то сонце пересуваєть ся по небі від сходу на захід, та, дійшовши до овиду, десь ховаєть ся поза землею на те, щоби після ночи знова появити ся по противній сторонї і перейти знов ту саму дорогу. З того бачимо, що рух сонця і звізд по небі є простою злудою, яка повстає наслїдком обороту землї довкола себе. Подібних злуд дізнаємо ми дуже часто в нашім житю. От приміром, коли їдемо зелїзницею, то нам здаєть ся, що ми стоїмо на однім місци а поля, хати, дерева і все, що стоїть при зелїзничій дорозї, жене в сторону противну; колиж случайно так лучаєть ся, що ми переїзджаємо попри стоячий другий поїзд, то ся злуда виступає так ярко, що нам прямо не хочеть ся вірити, що се не наш, але другий поїзд стоїть на місци. Такої самої злуди зазнаємо часто, коли швидко їдемо возом або верхом, а навіть, коли дуже швидко біжимо. Тільки, що такі злуди ми можемо зараз провірити. Бо хочби нам і не знати як дуже виразно здавало ся, що зелїзниця, якою ми їдемо стоїть на місци, а сусїдний поїзд іде в сторону противну, то все таки ми маємо можність легко переконати ся, що се як раз противно: вистаке тільки приглянути ся, чи колеса зелїзницї, яку минаємо обертають ся, чи нї. Але про рух землї так пересьвідчити ся наочно не можна. Сей рух відбуваєть ся все рівномірно і одностайно та без нїяких перестанків і без гомону, до того наша земля обертаєть ся із усїм, що на нїй є, а навіть разом з воздухом, що єї окружає, так, що ми того руху нїяк не можемо відчути та наглядно зауважати. А всеж таки ми маємо сьвідків того руху а то: сонце, місяць і звізди! Тому, що рішучо неможливо, щоби вони в протягу одної доби змогли обігнати нашу землю, то лишаєть ся тільки одинока можливість а то, що земля обертаєть ся довкола себе. Та скаже може дехто: „а чомуж ми всї говоримо все про схід і захід сонця, місяця і звізд?“ Справдї ми все ще до тепер говоримо, що сонце, місяць і звізди сходять і заходять, та сей спосіб говореня походить ще з дуже давних часів, а то з тих, коли всї люди думали, що по правдї ті небесні тїла крутять ся довкола нашої землї. Тепер такого способу говореня уживаємо вже тільки для вигоди і звичаю, хоч дуже добре знаємо, що се неправда. Вчені знають богато доказів на те, що наша земля справдї обертаєть ся довкола себе так, що сей рух землї не тільки можливий і конечний, але вже й на певно доказаний — та ми не будемо займати ся близше тими доказами, скажемо тільки єще, що від часу, як люди пізнали, що наша земля обертаєть ся довкола себе, від тодї зрозуміли багато таких прояв, яких нїколи не може пояснити собі той, хто про сей рух землї не знає.

6. Як обертаєть ся наша земля довкола себе?

Попередно згадували ми вже, що наша земля обертаєть ся все одностайно і рівномірно, та без нїяких перестанків, теперже приглянємо ся трохи близше сему рухови. Перед усїм земля обертаєть ся довкола себе все в одну сторону, а то від заходу на схід, для того нам все здаєть ся, що сонце, місяць і звізди сунуть ся по небі в противну сторону, значить ся від сходу на захід. Відтак треба все тямити, що наша земля обертаєть ся довкола себе так, як колиб вона була осаджена на якійсь оси. Возьмім яблоко (або помаранчу), перетягнім через нього патичок або дріт так, щоби він переходив через саму його середину, відтак тим патичком або дротом, на якім яблоко настромлене, обертаймо так як пряха обертає веретено, тодї воно буде крутити ся все в одну сторону немов колесо на своїй оси і ми будемо мати маленький образ того, як наша земля обертаєть ся довкола себе. Розуміє ть ся, що нїякої такої оси наша земля не має, але ми так говоримо тому, щоби лїпше пояснити і зрозуміти, як земля обертаєть ся, а можемо так говорити для того, що наша земля все так постійно однаково обертаєть ся довкола себе, як колиб така невидима вісь через ню справдї переходила. Той оборот землї довкола невидимої оси досить швидкий, миж знаємо, що наша земля дуже велика, а проте вона мусить добре гнати, щоби в протягу одної доби обернутись раз довкола себе. З другої сторони тота швидкість не така знов страшна, щоби могла здаватись неможливою; куля з доброї гармати жене далеко швидше як ми з усїм, що на земли, довкола земської оси. Оттак оборот землї довкола оси далеко більше правдоподібний, як то шалене кружене цїлого сьвіта, в яке вірять ті, що до тепер ще думають немов би то наша земля стояла неповорушно посеред цїлого сьвіта.

7. Важнїйші місця на земли.

Знаємо вже із попереднього, що наша земля так обертаєть ся, як колиб вона була осаджена на постійній оси, що переходить через саму середину землї. Колиб справдї наша земля мала таку вісь, то вона мусїлаб переходити через два протилежні місця на поверхні землї, які вказувалиб нам два протилежні кінцї земської оси. Вправдї знаємо дуже добре, що наша земля не має нїякої такої оси, але тотї місця на нїй, через які переходила би згадана вісь, можна дуже докладно означити і ми їх називаємо бігунами. Бігунів має земля два: один далеко від нас на північ і той називаємо північним, а другий полудневий по противній сторонї нашої землї. Єще жадному чоловікови не вдало ся дістатись до котрого із обох бігунів нашої землї — для чого, то про те розкажемо опісля — та вчені дуже радїби там дістатись, бо на бігунах можна би бачити багато цїкавих річий. Але представмо собі, що ми такі щасливі й перші дістали ся на котрийсь бігун. От ми вже стоїмо на самім бігунї і палицею зачеркуємо довкола себе, по сьвіжому снїжку, гарну колову черточку (лїнїю), так, щоби бігун був у самісїнькій єї серединї. Зачеркнім таких колових черточок як мож найбільше а зараз побачимо, що чим дальше котра черточка віддалена від нас, себто від бігуна, тим вона більша, та що вони всї біжать рівнобіжно до себе. Назвім такі колові черточки, поведені довкола бігуна, рівнолежниками. Очевидно, що на нашій землї мож повести без числа рівнолежників. Найбільшим буде той рівнолежник, що переходить через саму середину поверхні земської кулї, в рівнім віддаленю від обох бігунів — його називаємо рівником. Якби хто мав таку силу і перерізав земську кулю в тім місци, куди переходить рівник, то наша земля розпала би ся на дві півкулї: північну з північним бігуном на верчу і полудневу з бігуном на верху і полудневу з бігуном полудневим. Але на кождій кулї можна повести єще инші дуже цїкаві колові черточки. Возьмім яку небудь кулю, назначім на нїй два бігуни і поведім на єї поверхні рівну черточку, котраби окружала цїлу кулю а переходила через оба бігуни та назвім таку колову черточку полуденником. Полуденників можна на кождій кулї, а проте й на нашій землї повести знов без числа, а всї вони є собі рівні, сходять ся в обох бігунах та біжать з північного бігуна до полудневого, а від полудневого до північного. Рівнолежники і полуденники лежать перехрестно, а через те, коли ми на якій кулї поведемо скрізь дуже багато полуденників і рівнолежників, то вони, перехрещуючись із собою, покривають цїлу поверхню нашої землї гарною сїточкою.

Чверть полуденника і 10 міліонів метрів

Північний бігун

Бігун полудневий

Образок 1.

Для лїпшого зрозуміня того, що тут сказано, приглянємо ся повисшому рисункови:

Тут представлена наша земська куля, розуміє ть ся тільки з одної сторони; темнїйші неправильні пятна (плямки), се суха земля, а проча яснїйша поверхня, то море.

На самім верху тої кулї є бігун північний, а по противнім боці, на самім долї бігун полудневий. Рів-

на черточка, що лучить оба бігуни і проходить наскрізь через середину землї, нехай буде осию нашої землї, довкола неї крутить ся земля від заходу на схід, на нашім рисуночку від лївої руки до правої. Самим краєм нашої кулї поведена черточка, се полуденник, що обводить цїлу землю, переходячи через оба бігуни. Горішна лїва чверточка того полуденника зазначена сильнїйше і побіч неї написана еї довжина: кождий цїлий полуденник довгий на 40 тисяч кільометрів то є 40 міліонів метрів, а проте чверть полуденника довга на 10 тисяч кільометрів або 10 міліонів метрів. Таких полуденників поведено тут еще чотири. На нашім рисунку переходять вони луковато від одного бігуна до другого. З кождого того полуденника видимо тут тільки половину, другої половини, що переходить по другій сторонї нашої земської кулї, розуміє ся, тут не видно. Поперечна черта, що йде від лївої руки до правої через саму середину поверхнї кулї, в рівнім віддаленю від обох бігунів, се рівник. Він олоясує цїлу землю довкола, тому тут видимо також тільки одну його половину, що переходить по сторонї землї зверненій до нас.

(Дальше буде).

ГІГІЄНІЧНІ ПОРАДИ.

—o—

Чистість то здоровлє.

Культурні люди мають купальнї і парнї, в котрих вимивають ся і випарюють ся що тижня. У жидів сей звичай увійшов так в житє, що вони чули би ся нещасливими, як би того не робили. Не так у нас. Часто можна почути, як старий хлоп перехваляє ся, що нїколи в житю не купав ся. Таж в порядним господарстві безроги навіть бувають часто миті і чесані і радісним квичанєм оказують своє вдоволенє.

Людська і звіряча скіра складає ся з дрібненьких отворів, званих порами. Як ті пори позабивають ся порохом і брудом, то орґанїзм хорує, бо не має приступу воздуха. Щоби тому запобічи треба мити не лише лице і руки, але цїле тїло від голови аж до ніг і то по змозї як найчастїйше. Уста треба також полокати і мити зуби, бо рештки страви, які там лишають ся, творять осад, що гниє і впливає на псутє зубів та спричинює неприємну вонь. Митє очий є добрим також, бо запобігає всяким запаленям. Дивують ся люди нераз, що в якійсь місцевости панує заразлива недуга. Як же не має вона там розпаношувати ся, коли бруд і нечистота є в хатах, в людській одежинї, в білю і в скірі. Таж тим маленьким хробачкам-бакцилям, що викликують хороби, все є найлїпше в бруді.

Алеж бо не лиш тому треба старати ся о чистоту. Чоловік, котрий не миє ся, воняє так, що нераз не можна до него навернути ся. Галапаси, які жиють на чоловіцї і нищать його, походять лише з бруду; а дїти хорують на відпарене, о чім добре знають матери. Чорний струп на голові немовляти походить лише з бруду. Скоро миє ся скіру, то вона стає мягка і гнучка, чоловік чує ся черствий, сильний і веселий, лице його погідне. В чистім тїлі пробуває звичайно й чиста душа. Тому не треба жалувати що днини 5—10 хвиль часу і трохи води, аби обмити не лише лице і руки, але й шию, груди, та ноги. Ноги найлїпше мити вечером перед спанєм, що справляє велику полегчу по цїлоденнім ходженю, і не допускає поченя ніг, що є дуже неприємним як для самої людини так і для її окруженя. До митя треба уживати зимної води і все сьвіжої, а нїколи не мити ся в тій водї, в якій вже хтось другий мив ся. Є се обридливо і нездорово. До митя повинна служити окрема посудина, найлїпше бляшана мидниця, якої не належить уживати, як то звичайно буває, анї до переховуваня вапна, анї до праня біля, анї до митя підлоги чи вікон, анї до зливаня помий. Мидниця досить напрацює ся і виплатить ся, скоро в нїй вимиє ся цїла родина. По ужитю мидницї одною особою, а перед митєм другої, треба її виполокати. Хорі особи повинні мати окрему посудину до митя. Тїло по умитю треба витерти до суха чистим ручником з грубого полотна, старанно обрубленого, яке лиш до тої цїли треба уживати. Ручник повинна мати кожда особа окремий. Дїти повинна мати приучувати до щоденного митя з малку. Немовлята до одного року мусять ся купати в балїйцї. По купелї треба дитинї вичистити носик, ушка і уста малим платком тонкого полотна, а всї місця, на яких тїло згинає ся, посипати мучкою, аби не відпарювало ся, бо се справляє дитинї великий біль. Немовля по купели, завинене в чисті пеленки, є спокійнїйше і спить лїпше.

Старші дїти і дорослі особи повинні також як найчастїйше уживати купели. В містах служать до сего публичні парнї і купальнї, а подекуди то вже й по приватних домах уладжені купальнї. Деж сего нема там треба уладжувати собі купіль в балїях або в окремих на те призначених ваннах а в лїті уживати як найчастїйше річних купелий, о скілько — розуміє ся — се можливо.

Перестороги на час зими.

В часї зими памятай на се:

Не вибирай ся з дому, поки не з'їш, або не випєш що теплого.

В морозні дни убирай ся теплїйше.

В часї морозу і острого вітру не віддихай устами а тільки носом.

Не стій без руху і не відпочивай змучений на отвертім, зимнім воздусї.

Не сиди у теплім місци в тяжкій одежи, коли опісля маєш вийти на зимно.

Не ставай і не грій ся при огни, печи, коли прийдеш у хату із зимного повітря.

Не грій закостенїлих рук чи ніг в теплї, а натирай їх снїгом, або держи кілька хвиль у зимній водї.

Не натирай закостенїлих уший голою рукою, а тільки рукавицею, чи иншим яким шматком.

Держи своє тїло в чистотї і відживляй ся належито.

Головно памятай, щоби твоїм ногам було заєдно **тепло і сухо.**

Олекса Стороженко.

ЛУЧШЕ НЕХАЙ БУДЕ ЗЛИЙ, НІЖ ДУРНИЙ.

(Приказка).

У батька та в матери була одним одна дочка. Старі дуже любили свою дитину, годили її як болячцї печеній, та й розбалували[1]) так, що вона орудувала батьком та матірю неначе наймитами: що схотїла, те й робила. Сусїди й родичі, глядючи на неї, як вона вередує[2]), було й кажуть:

— Постривай лишень, Хвесько (так звали дївчину), як одружиш ся, то вже тодї не будеш оттак верховодить: чоловік не буде тобі потурать[3]), як дурний батько та божевільна мати.

А вона слухає та сьміє ть ся.

— Не бійтесь, — каже, — я вийду заміж за дурня, та й буду робить що схочу, як і теперечки.

— Оттаке вигадай! — одказують їй: — як таки можна з дурнем одружитись!... Од дурня, кажуть люде, як од ледачого чоловіка, поли вріж!

— Ет, — каже, — не треба менї того розумного, я й сама розумна, аби тільки мене слухав.

Сватали Хвеську й хороші люде, так не пішла, все дурня собі шукала, — та й знайшла такого, що здаєть ся дурнїшого і на всьому сьвітї не знайти. Хвеськом прозивав ся. Батько й мати почали були її відмовляти, так і слухать не схотїла:

— Не вам — каже — з ним жити, а менї!

Ну, як одружилась Хвеська з Хвеськом, батько збудував їм особливу[4]) хату і надїлив худобою. Господарює Хвеська, у всьому перед веде, а Хвесько слуха її й поважа, неначе жінка чоловіка. Так зате-ж нїчогісїнько і не робить, бо й робить не вміє: стане косить — косу поламає, візьметь ся за серп — руки собі поріже. Було Хвеська одна і в поле ходить, а свого Хвеська, неначе хлопятко, зоставляла двору стерегти; так і господи-ж не встереже: тільки Хвеська з двору, так він і вклав ся спати; вернеть ся небога, стане оглядувать господарство, то або волів вкрали, або діловання[5]) порозносили. Як вже сердешна не працювала, як не побивалась, а ніяк одна не встереже худоби і не придбає, щоб було чим одягти себе й свого дурня, та ще й нагодувать, бо й здорово тріскав. Так отто й року не прожили, як знищились і обіднїли, так що часом і шматка хлїба нема, і хата зробилась обіхідчаста[6]). Терпить сердешна Хвеська; де-коли нищечком собі поплаче, а від людей ховаєть ся з своїм горем: нїхто як сама-ж собі наробила; бачили очи, що купували, їжте-ж, хоч повилазьте!

Раз пішла Хвеська в поле жати, а Хвеська післала до батька.

— Піди лишень, — каже, — та попроси, щоб хоч чого небудь дали, то дали.

Прийшов Хвесько до батька, та й каже, як звелїла йому Хвеська. А вже він такий був покірний та слухняний, — щоб бому жінка не звелїла, чи воно до ладу чи нї, то так саме й зробить.

— Добре, — каже батько, — сьогоднї зарізали ягнятко, так от вам стегно баранинки.

Приніс Хвесько до дому ту баранину, та й кинув її на доливцї в сїнях, а собаки донюхались та й з'їли. Вернулась Хвеська, пита:

— А що батько нам дав?

— Дав, одказує Хвесько, — баранини, так я її сховав на доливцї в сїнях, а бісові собаки і згамкали.

— Дурний! хиба-ж так ховають баранину!... ти-б її порізав на шматочки, та гарненько намочив у ночовках[7]), то-б я тобі борщику зварила.

На другий день пішла Хвеська у поле, а Хвеська знов післала до батька, щоб чого небудь попросив. Прийшов Хвесько до батька та й просить, як йому казано.

— Добре, — каже батько, — візьми-ж отсей жупанок, він ще новенький, то згодить ся.

Приніс Хвесько жупанок до дому, порізав на шматки, та й намочив у ночовках. Вернулась з поля Хвеська, пита: що батько дав, — а він і показує в ночовках порізаний жупанок, та ще й скалить ся до неї, думає собі: „от Хвеська по головцї його погладить за те, що так саме зробив, як вона йому казала".

— Що се ти, дурню, наробив! — скрикнула Хвеська: — на що ти порізав жупанок? хиба се баранина?... Ти-б, дурний, гарненько його згорнув, та й повісив на жертцї, а в недїлю одяг ся-б та пішов до церкви.

З перегодом знов посила свого Хвеська попросить чого небудь у батька. Прийшов Хвесько, просить.

— Добре, — каже батько: — нате-ж вам наймичку; теперечки робоча пора, то вона стане вам у великій пригодї.

Привів Хвесько наймичку до дому. Тільки увійшли в хату, а він до неї, та й пха до жертки. Та від його, а він її цупить за коси, щоб повісить на жертку; так наймичка вхопила товкач, та тим товкачем по пицї його раз і вдруге; вирвалась і втїкла. Вернулась Хвеська, спитала, що батько дав, а Хвесько каже:

— Наймичку дав! та як став я її вішать на жертку, так вона, гладка, усю пику менї товкачем побила, та й втїкла.

— Дурний, — каже Хвеська: — се менї батько на підмогу дав наймичку; ти-б її посадив, та почастував горілочкою.

На другий день знов посила вона Хвеська до батька, щоб дав чим небудь поперевозить копи, що понажинала. Пішов Хвесько до батька, а той і дав йому кобилу. Привів Хвесько ту кобилу, зараз її в хату, завів за стіл, та знявши з полицї пляшку з горілкою, і частує. Кобила знай задира до гори голову, а він кланяєть ся та просить; далї здалось йому, що вона соромить ся, — от він чарку їй в зуби, а кобила як учистить його задом, і стіл поламала і горшки побила; та вже якось ударилась головою об двері, так вони відчинились, от вона і втїкла. Вернулась Хвеська до дому.

— Хто се, — спитала, — такий гармідер наробив?...

— Та се-ж, — одказує Хвесько, — та бісова кобила, що батько тобі дав. Став її як добру частувать, а вона гладка як садоне мене у груди, так я аж під лавою опинивсь.

— Як бачу, — каже Хвеська, — правду люди кажуть: вчений дурень ще дурнїйший од невченого!

Не стала вже Хвеська його посилать; як чого треба, то сама піде, а він сидить собі в хатї та тільки лопа[8]). На заговини пішла Хвеська до батька, і Хвеська з собою узяла.

— Тільки, — каже йому, — гляди менї, як будем обідать, то ти нї до чого не доторкуйсь, а то як станеш тріскать, то все порозливаєш і поперевертуєш; після обід я сама тебе нагодую.

Прийшли до батька, стали обідать. Голодний Хвесько нї до чого не доторкуєть ся, тільки дивить ся та слинку ковта. Після обід понаходили сусїди, родичі. Хвеська забалакалась із ними та й забула про свого дурня, а далї з ними пішла погулять, і вернулась вже пізно у вечері. Тільки в хату, а голодний Хвесько до неї:

— Їсти хочу!

Хвеська до печі, витягла макітру з варениками, зняла з полицї глек[9]) із сметаною і поставила перед Хвеськом. А він ухопив обома руками вареник, та й шурхнув у глек із сметаною; тягне назад, так ніяк не вийме рук. Носить ся по хатї сердешний з тим глеком, та хлипа.

— Піди, — каже Хвеська, — на двір та розбий глек об кілок.

Вийшов Хвесько на двір, а тут біля тину стоїть батько; а він його хряп по голові, — той так і гепнувсь об землю. Повибігали з хати: до батька, — а він як неживий.

— Що се ти, дурню наробив! — скрикнула Хвеська на Хвеська: — замісць об кілок, розбив глек об батькову голову?

— Так, так, — одказує Хвесько: — я й бачив, що батько, та думав, що то кілок, та й вдарив!

— Іди-ж собі к бісовій матері, — гримнула Хвеська: — цур тобі, пек тобі! Не хочу я з тобою нї жити, нї дивить ся на тебе. Теперечки й сама дурна бачу, що люде правду кажуть: „Лучше нехай буде злий, ніж дурний!"

1) Розбалувати—розпустити, розпестити. 2) Вередувати—перебирати, химерити. 3) Потурати—поблажати, уступати. 4) Особливий—осібний, окремий. 5) Діловання—паркан, частокіл. 6) Обіхідчастий—неогороджений. 7) Ночовки—корите, нецьки. 8) Лопати—Їсти, жерти. 9) Глек—дзбан.